

LESZNAI ANNA ITTHON

M. Hírek

1965 Sep 1

Májusban múlt 26 esztendeje, hogy Párizsban, a rue des Ursulines sarkán utóljára találkoztunk. Moziból jöttünk, abból a moziból, amely elsőként kezdte meg a régi filmek felújítását. A „Green pastures” című felejthetetlen filmet adták — az elemibe járó néger kisgyerek álmát arról, hogy milyen is lehet a Bibliában leírt mennyország, néger Uristennel, néger arkangyalokkal, keménykalapos, szivaros Noéval, aki jegyzi a bárkába bevonuló állatokat, hogy mind megvannak-e — tehát egy nagy illúziót arról a világról, ahol a legtermészetesebb és legszebb dolog négernek lenni. Meghatottan jöttünk ki a moziból, mert tudtuk, hogy a sarkon el fogunk válni, s úgy köszönünk el, mintha holnap ismét találkozánk — pedig alighanem egész életre szól az elköszönés.

Hatan álltunk a sarkon, Lesznai Anna a férjével, Gergely Tiborral, Sinkó Ervin a feleségével, s mi ketten, a feleségem és én. Bármily csodálatos is ma viszsza gondolni rá — hatunk közül öten túléltük a cseppet sem néger paradicsomnak, hanem inkább a náci infernalis brutalitásának világát — csak a feleségem, Lesznai Anna kedvence, »hindu hercegnője« nem élhette meg találkozásunkat. (Mert még Sinkó Ervinék is fellátogattak zagrebi otthonukból azért, hogy Lesznai Annával és férjével, »Geri«-vel találkozhassanak.)

Lesznai Anna, Ady Endre »nagyon-nagyon poéta asszony«-a tehát 26 év után hazatért — s bár családi körülményei miatt vissza is tér New Yorkba, valóban, a szó igazi értelmében »hazatért«. Megöregedett a negyed század alatt? Igen is, meg nem is. Haja megőszült, jegénye-tartása kissé meg is görnyedt, bár tulajdonképpen mindenkor kicsit le kellett hajolnia a magasból, hogy a normális magasságú emberekhez közeledjék. De arca, tekintete, csodálatosan szép, bárszonyos keze, dohánytól kissé mindig hurutos hangja és elsősorban szellemének lenyűgöző üdesége, semmiben sem öregedett. Sőt bátran állítható, hogy a körülötte és körülöttünk oly nagyon átalakult világban valójában megfiatalodott, mert mindenből és mindenből új és új impulzusokat kapott, mindenkinek új indítékot adott.

»Micsoda óriás szellemi formátumú asszony!« — mondta egyik akadémikus irodalomtudósunk, akinek csak most volt alkalmunk megismerkednie vele. Ő is, s mindazok a fiatalok, akikkel Budapesten és Szigligeten, az Írók Alkotóházában megismerkedett, ebben a »nagy formátumban« azt az embert, azt a művészt ismerték fel (s ez persze megrázó élmény!), aki valóban részese volt a Nyugatnak és a Nyolcoknak, aki ott harcolt Ady Endre és Kaffka Margit, Lukács György és Balázs Béla, Kernstok Károly és Berény Róbert oldalán akkor, amikor egy szellemében megújuló Magyarországért kellett harcolni, s ott volt Jászi Oszkár és Károlyi Mihály oldalán, amikor egy politikában és társadalomban megújuló magyar életért kellett a porondra lépni.

Borzalmas volt az a világ, amelyből 26 év előtt elment. Európa a háború küszöbén állott, s valljuk meg, talán nem is szégyenkezve, mi humanisták valamennyien reméltük, sőt kívántuk a háborút! Csak háborútól lehetett elvárni, hogy szabaduljunk a náciizmus zsarnokságától, amelyet csak Kelet és Nyugat egybefogott ereje tudott szétzúzni.

Hazudnánk, ha eltagadnánk, hogy ma is sok a gondunk, sok a jogos nyugtalanságunk — de ma nem

azt keressük, hogy hogyan lehet felborítani ezt a világot, hanem azt, hogy miképpen lehet a további békés és nyugalmas fejlődést, az építési lehetőség biztosítását elérni. S Lesznai Anna, hazatérve, ezt a nagy különbséget ismerte fel, élte meg.

— Persze, hogy vannak még problémák, de sokféle út nyílt afelé a világ felé, amelyet akartunk. — Elsősorban a kultúra iránti tömegérdeklődés ragadott meg — mondta. — Az itthoni példányszámok könyvekben és folyóiratokban lenyűgözőek, s nagyon nagy a múlthoz képest a kiállítások látogatottsága is, ami, úgy tapasztaltam nagy örömmre, még a vidékre is kisugárzik. Gondolok például a székesfehérvári Csontrády-, majd most a Wilt-kiállítás sikerére. Az, ami a legtöbb országban csak néhány ezer vagy néhány tizezer válogatottan magasrangú intellektus ügye, az itthon a szó igazi értelmében a tömegek érdeklődésének a középpontjába került, ha talán — elsősorban képzőművészetben — a legmodernebb nyugati irányokkal szemben még némi idegenkedés mutatkozik is. Persze, azt is tudom, hogy nem minden jó és helyes csak azért, mert »modern«, de úgy gondolom, hasznos volna többet ismertetni belőle, mert csak úgy lehet hibáit és értékeit helyesen megítélni...

Irodalomban Lesznai Anna teljesen tájékozott minden hazai költő, író munkássága tekintetében. Olykor az az ember benyomása, hogy tájékozottabb, mint sok itthon élő bennfentes...

— Az ifjabb költők közül többen nagyon érdekelték. Így Juhász Ferenc, Benjámin László, Váci Mihály... Valósággal megragadott Timár György néhány utóbbi versének szépsége és nagyon élveztem Végh György prózairását is... Igazi szenvedéllyel most is főleg a verseket olvasom, s ez az, ami sohasem fáraszt... Persze, mindennél jobban izgat, hogy fogadjá majd a magyar közönség regényemet, amin egy életen át dolgoztam, s verseimet, amelyek nagy örömmre hamarosan ugyancsak kötetben jelennek meg a Szépirodalmi Kiadó megtisztelő érdeklődése folytán — mondja.

Sokat dolgozott itthon. Elkészítette a néhány hónap múlva megjelenő nagy regény — »Kezdetben volt a kert« — címlapját. (Férje, Gergely Tibor grafikus segített ebben.) Össze is állított egy válogatott verseskötetre szóló anyagot. De a nagy munka (és egyben a legnagyobb öröm) számára az emberekkel való személyes találkozás volt — fáradhatatlan kíváncsisággal, érdeklődéssel fordult mindenki felé, aki őt kereste, s jóformán naponta folytak a késő éjszaka nyúló beszélgetések. Gyakran fordult elő e néhány hét alatt, hogy Lesznai Anna Lukács Györggyel, Déry Tiborral, Szabolcsi Bencével még jóval éjjel után is együtt ült, s fiatalokat is megszerényítő frissességgel vitatkozott, mesélt, magyarázott — s mindenki számára volt új, megtanulni érdemes mondani-valója.

Néhány hónap előtt, Lesznai Anna 80. születésnapja alkalmából azt írtuk róla: »... az ország szeretettel köszönti és várja...« S most, közel három hónapi együttlét után úgy búcsúznak tőle, hogy megköszönjük jövetelét, mert gazdagodtunk tőle, reméljük, ő is gazdagabban megy el. Mindenesetre magával viszi sok-sok új barát újonnan meghódított szeretetét és búcsúszavát: viszontlátásra.

Horváth Zoltán